

Anders Blomqvist, *Economic Nationalizing in the Ethnic Borderlands of Hungary and Romania. Inclusion, Exclusion and Annihilation in Szatmar/Satu Mare 1867-1944*, Ed. Departamentului de Istorie a Universității din Stockholm, 2014.

Cercetările solide dedicate ținutul sătmărean, în ansamblul mai larg al bazinului carpatic, s-au îmbogățit în anul 2014 cu o nouă lucrare de substanță. Volumul "Economic Nationalizing in the Ethnic Borderlands of Hungary and Romania. Inclusion, Exclusion and Annihilation in Szatmar/Satu Mare 1867-1944", rezultat publicistic al studiilor doctorale urmate la Universitatea din Stockholm de către istoricul suedez Anders Blomqvist, reprezintă un studiu amplu și consistent dedicat trecutului regiunii sătmărene din a doua jumătate a secolului XIX și până la izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial.

Lucrarea este împărțită în patru capitole și concluziile de rigoare. Primul capitol care debutează cu vorbele politologului Oszkár Jászi ce afirmă că "orice atitudine de asimilare forțată a unei naționalități dăunează nu numai progresului economic și cultural al respectivei naționalități opresate ci și al întregii țări în același timp", se apleacă asupra examinării stării de fapt a dualismului austro-ungar după 1866 și a politicii Budapestei de maghiarizare a naționalităților din imperiu. Studiul lui A. Blomqvist apelează la cercetători reputați în domeniu precum Rogers Brubaker, Jan Kofman, George Crane sau Andreas Pickel, putând fi astfel încadrat domeniului academic al studiilor dedicate naționalismului.

Etno-naționalismului elitelor vremii este disecat în amănunt de către autor, acesta enumerând mecanismele de impunere în rândul maselor a unei presupuse superiorități etno-culturale promovate atât de liderii maghiari cât și cei români.

Cel de-al doilea capitol se focalizează pe răspândirea naționalismului în teritoriile austro-ungare în cea de-a doua jumătate a secolului XIX. Totodată, este analizată împărțirea teritorială a comitatului Satu Mare cu concentrările etnice din secolul al XIX-lea subliniind diferențele de nivel de trai dintre centrele majoritar maghiare și cele românești. Recensămintele vremii sunt de asemenea scrutate prin prezentarea metodelor de recenzare odată cu trecerea timpului. Exemplificatoriu în acest sens îl reprezintă recensământul maghiar din 1880 care introduce pentru prima dată noutatea încadrării a locuitorilor pe baze etno-lingvistice și nu religioase. Este atinsă totodată și "problema evreiască" prin evidențierea răspândirii antisemitismului dar și asimilarea treptată a minorității iudaice în tiparele culturale maghiare începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea.

Un interesant subcapitol este dedicat modului în care naționalismul economic maghiar a fost instrumentalizat în perioada 1890-1914 în părțile sătmărene și în ce măsură liderii politici ai românilor au contrabalansat presiunile statului maghiar prin adoptarea unei politici de rezistență economică, în special prin crearea unei rețele bancare dedicate sprijinirii ridicării elementului etnic românesc. În ceea ce privește economia locală, cercetătorul suedez analizează creșterea producției industriale în comitatul Satu Mare care cunoaște în răstimpul analizat o dezvoltare a producției chiar dacă regiunea a rămas în continuare una preponderent agrară. Totodată, succesul rețelei de bănci românești a determinat guvernul maghiar ca începând din anul 1890 să recurgă la o acțiune de monitorizare atentă a acestora. Anders Blomqvist se apleacă și asupra memorandiștilor români analizând militantismul acestora în favoarea cauzei românești. Problemele sociale, răspândirea ideilor socialiste în regiune, grevele tot mai numeroase de la cumpăna secolului XX sunt de asemenea investigate minuțios. Este remarcată și problema hemoragiei demografice a timpului prin emigrările masive, îndeosebi în Statele Unite ale Americii. Un subiect important al politicii simbolice de putere a vremii l-au reprezentat latifundiile din comitatul sătmărean și modul în care monopolul maghiar este treptat spart de achiziționarea de pământ de către reprezentanți ai comunității românești.

Un alt subcapitol are ca borne cronologice perioada comitatului de la izbucnirea Primului Război Mondial în 1914 și până la integrarea deplină a acestuia în cadrul României în 1919 fiind consemnată o oarecare atitudine conciliantă a elitei dominante maghiare față de pretențiile naționale ale liderilor români.

Cel de-al treilea capitol se axează pe perioada în care ținutul sătmărean a făcut parte din componența României Mari (1919-1940) analizând mutațiile sociale și politice ce au avut loc în acest spațiu sub noua orânduire statală. De asemenea sunt acordate spații importante și comunității șvabe din părțile sătmărene cu prezentarea încercărilor elitei politice românești și maghiare de a câștiga atașamentul cultural și politic al acesteia.

Anders Blomqvist prezintă într-un joc de oglinzi istoric procesul de românizare a economiei și administrației postbelice ce a inversat fosta politică a statului maghiar, prin măsuri care să reducă procentajul etnicilor neromâni din acționariatul întreprinderilor și băncilor ce deveniseră parte a patrimoniului industrial și financiar românesc după 1919. Reformei agrare de după Primul Război Mondial, ce a ridicat numeroase probleme din pricina situației juridice a foștilor latifundiari maghiari, îi este atribuită o scanare istoriografică complexă prin prezentarea fricțiunilor statale la nivel diplomatic dintre România și Ungaria. O alt aspect al lucrării explorează evoluția orașului Satu Mare în decursul deceniului trei al perioadei interbelice precum și efectele pe care criza economică de la nivel mondial le-a lăsat în economia locală. Totodată, este descrisă și alunecarea treptată a elitelor locale înspre ideile extremei-drepte.

Al patrulea capitol cuprinde perioada în care ținutul sătmărean a reintrat sub orânduire maghiară odată cu intrarea în vigoare a Acordului de la Viena din 30 august 1940. Reașezarea administrativă a dus, după cum era de așteptat, la o revenire la politica antebelică de maghiarizare. Anders Blomqvist cercetează și modificările de factură etnică de la nivel administrativ printr-o epurare masivă a funcționarilor de naționalitate română și evreiască. Manipularea recensămintelor prin prisma factorului religios greco-catolic este subliniată de cercetătorul suedez, slaba concordanță cu realitatea a recensămintelor atât din timpul administrației maghiare cât și a celei românești fiind evidențiată pe tot parcursul lucrării. Desigur, analiza nu putea să nu se oprească și asupra măsurilor antisemite ale perioadei ce au dus la exterminarea unei bune părți a evreității sătmărene în lagărele naziste.

Concluziile volumului reprezintă o prezentare diacronică a modului în care factorii economici mixați cu naționalismul au asamblat și reasamblat precum într-un joc de puzzle regiunea sătmăreană. Instrumentalizarea etnicității într-un joc de sumă nulă s-a dovedit, în opinia cercetătorului suedez, o carte pierzătoare de fiecare dată când era jucată de una dintre naționalitățile aflate conjunctural într-o situație privilegiată. Autorul lucrării argumentează greșita strategie a elitei maghiare de menținere a naționalităților conlocuitare din monarhia austro-ungară într-un stadiu de inferioritate politică ce pe termen lung a dinamitat întreg eșafodajul politic al fostei monarhii austro-ungare. Nu mai puțin adevărat este că nici statele ce au câștigat teritorii în răsăritul Europei după Primul Război Mondial n-au implementat un cadru care să permită integrarea diferitelor naționalități în țesătura socială a acestora, națiunile învingătoare fiind bântuite la rândul lor de etnocentrism. Anders Blomqvist accentuează, în siajul mai larg al teoriilor lui Rogers Brubaker, modul în care fierbânțele naționaliste a fost promovată metodic de către marile puteri statale ale vremii pentru propriile interese geopolitice.

Marius BALOȘ